

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, Bányai Árpád, Pórtás Gyula, Dr. Ferenczi Zoltán, Solyom János és Zajzon Pénes.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 kral számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig. — NAGY KÁLMÁN, községi iskolai igazgató, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Mai nevelési rendszerünk két nevezetes hibája.

Minden bevezetést mellőzve, e hibák: a külszi-neskedés a nevelésben és a felületesség a tanításban. Kétségtelen pedig, hogy míg e hibák fennállnak, addig sikertelen lesz minden erőfeszítés erkölcsileg beteges társadalmunk regenerálására, a mit — a czélok és eszközök időszakonkénti felújítá-a, előtérbe helyezése szerint — manapság ismét a neveléstől vár éppen maga a társadalom.

A külszi-neskedés nyilvánulásaival szelében találkoznak. A legtöbbben megelégszenek a látszattal. Örülnek, ha gyermekeik mentől kevesebb gondozás szükség-lése mellett physikailag gyorsan fejlődnek, hamar jutnak a felserdült ifjuság soraiba; ha a gyermeki szeretet és hála jeléül kézcsokkal vagy ennek legalább szóbeli nyilvánításával társadalmunk köréből és közelednek hozzájuk. Kedvteléssel nézik, ha gyermekeik mesterkelt nyájaskodással, huzelgással a rokonok és idegenek vonzalmát megnyervén, egyszersmind ezek dicséretét is kiérdemlik; ha a társaságban élénkségükkel (napjainkban a tpajzánkodást és helytelenkedést szokták így nevezni), szellemeskedésükkel tetszést aratnak.

Hanem aztán, ha az ily kézcsokos gyermekekkel, korán fejlett, finom és szellemes ifjakkal érdek-vagy nézet-összszelűtközésre kerül a dolog; ha szülők nem teljesítik rögtön minden kisebb és nagyobb kívánságait, sőt okatlan kívánságaikért alkalmilag megfoddik és józan gondolkodásra igyekeznek terelni őket: akkor vége a „gyöngéd” szeretetnek és hálának, s következik a megindításra szánt sirás, majd a dacz, nyilt szembeszállás, megbánást kelthető tettekkel, öngyilkossággal fenyegetőzés s nem ritkán éppen ez utolsónak „hősies” végrehajtása. S jaj a család körén kívül álló jóakaróknak, barátoknak, ha történetesen rossz kedvében levő kedven-czüket valamely tévedésére figyelmeztetik, könnyelműségéért — habár szeliden — megintik! Rögtön készen lehetnek a leghevesebb replikára, hogy ne mondjuk megtámadtatásra, ha még oly tisztas alak is az illető rokon vagy jó barát.

És vajjon mi lehet az oka, ez igazán kétségbe ejtő jelenségeknek? Szokták mondani: a korszellem. Igen ám, csak hogy a korszellemet nem a társadalmon kívül álló tényezők idézik elő, hanem maga a társadalom szüli azt. És pedig annak a korszellemnek kifejlődését, melyet

az imént említett aggasztó jelenségekért igen sokan felelőssé szeretnek tenni, első sorban a szülők segítették és segítik elő az által, hogy megfélekedvén a régi patriarchalis erényekről: nem foglalkoznak eléggé, vagy legalább nem a helyes módon gyermekeik testi nevelésével. E tekintetben sokszor: eselédekre, bonne-okra, házi nevelőkre bizzák őket, s az anyák elégnek tartják leánykaik gondos öltöztetését, hogy ugyancsak „herezig”-ek legyenek, az atyák a remények és ábrándképek szövését fiaik jövőjét illetőleg, mi közben reményeik s ábrándképeik alanyáról, ennek egészséges fejlesztéséről megfélekednek; a kedélyképzést is elhanyagolják, maguk iránti vonzalmát gyermekeiknek nem igyekeznek az isten iránti szeretetre átvezetni, őket isten tiszteletére és imadására szoktatni s ez által kedélyüknek vallásos irányt és alapot is szolgál-tatni, — nem. ezt meghaladott álláspontnak, korunk felvilágosult szellemével össze nem férőnek tartják, pedig a maguk iránt kívánt gyermeki szeretetet, hálát és kegyeletet is ez által fektethetnék szilárd alapra gyermekeik szívében; a jellem fejlesztéséről sem gondoskodnak kellőleg, okos szigorral nem szoktatják meg gyermekeiket, hogy a jót szilárdan akarják, kitartással munkálkodjanak, a szükös anyagi viszonyok között se érezzék magukat mindjárt szerencsétleneknek, sőt e viszonyuk javításán erők növekedése arányában ők is fáradozzanak, az önségélyhez is forduljanak, e helyett nyegleségeikkel könnyen megalkusznak, engedik felülteni magukat általuk, erejüken felül is igyekeznek bő ellátásban részesíteni és okkalmóddal kényelemben tartani őket.

Azonban megvallva az igazat, nem egyedül a szülők hibáztathatók s tehetők felelőssé a mai nevelés kedvezőtlen eredményeért. Az iskola sem teljesíti úgy, miként kellene, feladatát. Sokszor csak a tanításra, lezckekérdésre, szórakoztató játékok engedélyezésére, nos még aztán látványcs, a gyermeki hiúságnak, szereplési vágynak tetsző iskolai ünnepélyek, díszelőadások rendezésére szorítja egész működését. De nem tartja kötelességének, vagy legalább nem törekszik a családi nevelést kiegészíteni, avagy szükség szerint ennek hiányait pótolni.

Ime a mai felszínes nevelésnek és e nevelés minden szomorú következményeinek okai.

Nem kisebb hibája nevelési rendszerünknek a felületesség is a tanításban.

Éppen a helytelen, a felszínes nevelés által ferde irányba terelt világnézet rendkívül sok és heterogen ismeretet kíván ma már az elemi iskola tanulóitól is. S a

tényezők, melyek hivatva volnának segíteni e bajon, nem azon igyekeznek, hogy a tulajdonságú igényeket a kellő mértékre leszállítsák, hanem e helyett alkalmazkodnak azokhoz. Azt bizonyítják az elemi népiskolák számára készített különféle tantervek, az állam által kiadottat sem véve ki közülök.

Lehet-e aztán csodálkozni, ha az ily sokat, jobban mondva, sokfélélt tanítani akarásnak a szellemre nézve az a következménye, a mi a testi gyomor túltömésének: az emésztetlenség, a hiányos táplálkozás, egy szóval: a felületesség.

Igaz ugyan, hogy közoktatásügyi kormányunk 1882. január hó 1-én 1. szám alatt adott ki egy, forduló ponttal bíztató, üdvös rendeletet, melyben az elemi népiskolában az értelmes olvasásra, a tisztán olvasható s helyesen fogalmazott írásra s a számvetés elemeire helyezi a fősúlyt, egyéb szükséges ismeretek elsajátítására az olvasókönyvet és a szemléltető utat jelölve ki; de e mellett érvényben hagyta az 1877. évi augusztus hóban kibocsátott, sokat markoló tantervet is. minek következtében aztán a tanítók az idézett rendelet és tanterv között Mahomed koporsója gyanánt függhetnek a levegőben.

És bizony hangadó paedagogusaink sem mozdítják elő a helyzet tisztázását, midőn egyfelől tele szájjal hirdetik, hogy az elemi iskolában olvasókönyven kívül más tankönyvre nincs szükség, s ennek bebizonyítására másfelől egyes tantárgyakat rendszeresen felölölő kézi könyvecskékkel árasztották és árasztják el az iskolai könyvpiacot.

Tagadhatlan azonban, hogy a legüdvösebb rendelet s a legcélszerűbb tanterv is csak írott malaszt marad, ha a tanító rossz módszerrel tanít. S vajjon mit tapasztalunk e tekintetben? Azt, hogy még fiatalabb tanítóink közül is igen sokan, kik pedig mindnyájan saturálva vannak az újabbkori paedagogiai axiomákkal, s fennen hirdetik egyebek között a szemléltető oktatás és keletkeztető kifejtés elvét, csak az alsó osztályokban s nem ritkán itt is csak szemszúrásból alkalmazzák a szemléltető és inductív oktatási módszert; a felsőbb osztályokban rendszeresen araszszal mérik ki, vagy lapszáma hagyják fel a tankönyvekből a leczkét s recitáltatják azután minden lélek- és élet nélkül. Hát nem értelem nélküli szóhalmazhoz, felületességhez kell vezetnie okvetlenül az ilyen tanításnak?

Ezekben feltüntetvén nevelési rendszerünk két főhibáját, azon forró óhajással zárom be soraimat: *Vajha sikerülne vállvetett törekvéssel leküzdenünk e hibákat, hogy megszűnvnék mint okok szerepelni, szünnék meg a nyomukban járó szomorú okozat is!*

Faluvégi Albert.

Az iskolai olvasókönyv.

(Vége).

A hazai földrajz és történelem kézi tankönyvei inkább csak száraz adatokat és neveket sorolnak fel egymás után, csak vázlatokat közölnek, melyek a mily nagy mértékben veszik igénybe a tanuló emlékező tehetségét, éppen oly kevésbé hatják meg kedélyét. Továbbá meggondolandó még az is, hogy a hazai történelem tanítására, tantervünk szerint is, népiskoláinknak csak két felső (V. és VI.) osztályában kerülhet a sor, ez a két felső osztály pedig az ország összes népiskoláinak nagyobb részében még maig sincs beállítva; ismétlő iskolai tanfolyamot még kevesebb helytt találunk. Az ily mostoha állapotban hagyott iskolákból a nép gyermekei kikerül-

nek úgy, hogy hazánk multjáról, nemzeti életünk küzdelmeiről, fejlődéséről egy szót sem hallottak. Honnan és hogyan keletkezzék tehát szívökben a hazaszeretet, s a nemzeti ösztartozás és ösztartás érzete?!

Ezen, mondhatni, országos bajon a jelen mostoha körülmények között leginkább a népiskolai olvasókönyvek vannak hivatva segíteni. Ezért már a második korosztály olvasókönyvén kezdve mindegyik kötet tartalma gyermekek értelmi és kedélyvilágának megfelelő alakban csupán hazai tárgyú és nemzeties irányú olvasmánydarabokból legyen összeszerkesztve és pedig úgy prózai, mint verses részeiben. Így aztán kezdettől fogva alkalmá nyílik az iskolának a gyermek figyelmét hazájára, s nemzetére irányítani, őt ezekről tájékozni, s érdeklődését irántuk felébreszteni. E nélkül a népkönyvtárak idevágó termékei aligha fognak a kívánt kolendőségnek örvendhetni.

A népiskolai olvasókönyvek iránt támasztott s az eddig elmondottakban bemutatott különböző igények hátterbe szorításával, egy hirveves német paedagogus (Diesterweg) másnemű föfeladatot tűz ki az elemi iskolák olvasókönyvei elé. Szerinte „az olvasókönyv. lényegében véve ne legyen egyéb, mint éppen olvasókönyv, azaz összes anyaga főképpen a megtanulandó olvasás művészetének szabályaira vonatkozzék. Mint péld. a földrajzi tankönyv a földismének, a természettan a természettüneményei megismertetésének; úgy az olvasókönyv is a folyékony, értelmes és szép olvasás elsajátíthatásának legyen kézikönyve.

A szép olvasás művészet, éppen úgy, mint a zene, mely a hallgató kedélyére hat, s benne különféle hangulatokat ébreszt. A hangerő, hanglejtés és időméret (dynamica, melodia és rhythmus) csak úgy figyelembe veendők a szép olvasásnál is, mint valamely dal hatásos elénkésésnél. Megvan a beszédnek is a maga dallamossága. Hogy bármely olvasásnak úgy a hallgatóra, mint az olvasóra nézve a kívánt hatása s eredménye meglegyen, szükséges az olvasás biztos, de mérsékelt folyékonysága a nem fárasztó figyelmezhetésért, az egyes mondatok logikai alanyának kellő hangsúlyozása a könnyű és világos megértésért, s úgy az egyes részek, mint az egész olvasmány hangulatának érezhető hangszínezése a kedélyben hasonló hangulatok fölkeltéséért. Mindezek főképen utánzás és gyakorlás által érhetők el az iskolában ahözértő tanító példája és útatisításai hozzájárulásával. Ebben a nagy munkában lenni segítségére a tanítónak, s szolgáltatni a keze alá elegendő anyagot és alakot, képezi az isk. olvasókönyv legfőbb feladatát. A Diesterweg meghatározása szerint „az olvasókönyv legyen mind ez együtt. t. i. olvasókönyv, gyakorlati nyelv- és gondolkodástan s vezérfonal a helyesíráshoz s fogalmazási gyakorlatokhoz.“

Ily értelemben szerkesztettek is össze német olvasókönyveket, — a többek között maga Diesterweg is, és pedig kézi és vezérfolyókat, — melyek a feléjük irányult grammatikai, logikai és aesthetikai kívánalmaknak igyekeznek megfelelni. Az egyiknek tárgysorozatában, például, vannak kérdő, elbeszélő, felkiáltó, kérő, résztvevő, dorgáló, elhatároló, gúnyolódó, enyelgő, aggódó s többeféle hangulatok kifejezésére s hanghordozásainak begyakorlására alkalmas olvasmány darabok.

Újabb időkben népoktatási tanintézetek egészen sajátos iskolákkal szaporodtak, melyeknek tananyaga s oktatási módszere az elemi iskolák színvonalán áll, s ezek fogalomkörében mozog ugyan, de egyfelől sajátos szükségleteik, másfelől nagyon is korlátolt viszonyaik, — kivált tanuló tekintetében, — a rendes iskolákétól eltérő tanmenetet s tanmódot kívánnak. Értjük a vasárnapi, vagy

ismétlő iskolai tanfolyamokat, de különösen az iparos és kereskedő tanoncok estvéli iskoláit. Ezekben a tanító nem számíthat arra, hogy a szükséges tantárgyakat rendszeresen s hézagtalanul eltárgyalhatja. sem arra, hogy munkáját a tanulók házi dolgozataikkal támogatni fogják, mert erre a legtöbb helyen a tanoncoknak sem idejük, sem alkalmuk nincs. Ez iskolákban különféle kézi tankönyveket felvenni hiába való lenne. Itt egyedül az olvasókönyv van arra bízva, hogy az iskola minden elméleti szükségleteit kielégítse, anyagot adjon s ezek megbeszélgetésének alapjául szolgáljon.

Ezek szerint az ily célra szerkesztett olvasókönyv nem lévén más kézi tankönyveknek kibővítő s kiszínező társa, elűt a rendes isk. olvasókönyvektől, a menyinyiben ő maga egyszer mind a tankönyv is. Anyaga túlnyomóan a reális tantárgyakból van merítve, kiváltképz azokra terjeszkedvén ki tüzetesebben, melyekre az illető szakiskola növendékeinek választott életpályájokon leginkább szükségök van.

Azonban mint iskolai olvasókönyv félszeg és fogyatékos maradna, ha az oktatás ideális irányát s nevelő hatását merőben tekinteten kívül hagyná. A vallásos kedély, kötelességérzet, pontosság, becsületesség, takarékoság, illedelemtudás, haza- és ember-szeretet mind olyan erények, melyeket minden növendék lelkében ápolni kell bármelyik életpályán és a társadalom bármelyik rétegében. Ezek ápolásában akármilyen néven nevezendő iskolának a maga hatásköréhez képest közre kell működnie.

A reális tárgy olvasmánydarabok, melyek ily olvasó-tankönyvben helyet foglalhatnak, mindig gyakorlati irányuak, tartalmukkal inkább a tankönyvhöz, alakjukkal inkább az olvasókönyvhöz szabják magokat, tehát összefüggő ismereteket közölnek, de nem száraz vázlatban, hanem a lehetőleg élettéljes és érdekes formában. Ezért a tananyagnak szűkebb körét ölelhetik fel s itt is csak a legszükségesebb tudnivalókra szorítkozhatnak. Az egy tantárgy körébe tartozó olvasmányok természetesen minden átugrás nélkül rendre tárgyalandók egymás után, minthogy mindegyik feltételezi a megelőzőkben közlöttek ismeretét. A jól szerkesztett olvasókönyv még arra is tekint, hogy az értelmesebb tanuló önerejére hagyatva is használhassa.

Hátra van még megemlékeznünk a legmagasabbra felesigázott kívánságról, melyeket elemi iskolai olvasókönyvvel szemben egyáltalán fel lehet állítani. Nem kevesebb az, minthogy az olvasókönyv tegyen feleslegessé minden más kézi tankönyvet, legyen egymaga a népiskola összes tananyagának egyetemes tárháza, a tanítás alapja, a tanító vezérfonala, s a tanuló begyakorló kézi könyve.

Minthogy olvasókönyvről, nem pedig vázlatos tankönyvről van szó, természetesen ezt az egyetemes olvasókönyvet sem érthetjük úgy, hogy az eddigelé külön füzetekben használt s egymástól független kézi könyveket köttessük össze egy kötetbe s nevezzük el olvasókönyvnek. A valódi olvasókönyv egyes különálló, önmagukat kifejtő, kiszínező s kielégítő és a lehetőleg kerekded egész olvasmánydarabokból van összeszerkesztve, míg a tankönyvben a felölelt anyag rövid, rendszeresen egybeállított, részeiben szorosan összeillesztett s az eredményeket magvas tételekbe foglaló vázlatban van kidolgozva. Ez nem nélkülözheti a tanító fejtegetéseit, magyarázatát és bővítéseit, míg az olvasókönyv igyekszik megélni a maga erején.

A kik az egyetemes olvasótankönyv behozatalát ajánlják, tulajdonképen az iskolai oktatás teljes koncen-

trációját ezélezzák. Nézetük szerint, valamint az emberi idegrendszerben a különböző góczpontok, vagy idegdúcok összekötő idegszálak által eleven kölcsönhatásban állanak egymással: úgy kell az ismeret-anyagoknak s a rólok formált ítéletek csoportjának is egymással összeköttetve kölcsönös érintkezésbe hozatni. Ha az ember valamely tárgyat a többiekkel viszonyítva különböző oldalról vizsgál meg, ítélete nyerni fog sokoldalúságban és helyességben. Így van ez a tantárgyaknál is, ha kölcsönösen egymásra vonatkoztatva tárgyalatnak. Egyik segíti és világosítja a másikat.

A csoportozatok a rokонтartalmu tantárgyakból állítatnának össze s dolgoztatnának fel önálló, érdekes olvasmányokká. Így például a földrajzzal, mintegy szerves összeköttetésbe hozatnék a természetrajz, ipar- és gazdaságtan, a történelem s az alkotmánytan s egymás támogatásáért kapcsolatosan együtt tárgyalatnának; a szám- és mértannal az alaktan, a különféle mérték- és pénznek ismertetése, továbbá a természet- és vegytan; az anyanyelvtannal a fogalmazás, a logikai gondolatrendezés, a tantárgyak szétszórva már megismert részeinek áttekinthető rendszerbe szedése stb.

Természetesen mindegyik tantárgyból csak annyit vétetnék fel, a menyinyi az illető osztály tantervének keretébe beilleszthető. Az egyes osztályok olvasókönyvei szerves összefüggésben lennének egymással; a megelőző mintegy magvát, vagy alapját képezné a rákövetkezőnek. ez pedig annak tartalmát tovább fejlesztené s újabb ismeretekkel bővitené; szóval, a koncentrikus tanmenet pontosan keresztülvitetnék az egész iskolai tanfolyamon. A tananyag ilyeszerű tagosításával a gyermekekre nézve a mellett, hogy a tanulás érdekessé s változatossá tétetnék, nagymértékben meg is lenne könnyítve a tantárgyak felfogása, belátása s emlékezetben tarthatása.

Mindezek így elmondva jól hangzanak s az elmélet magasságából nézve tetszetősek is. Ha valamely így szerkesztett olvasótankönyvnek csakugyan sikerülni fog a reményeket betölteni s ez ígéreteket beváltani, valóban nagy szolgálatot fog tenni kivált az osztatlan népiskoláknak. De rendszerint úgy szokott történni, hogy minél többet ígér az elmélet annál kevesebbet válthat be a gyakorlat. Az elképzelés és véghezvitel között nagy a különbség. Ha a körülményekkel, tényezőkkel s eszközökkel eléggé számot nem vetünk, megtörténhetik, hogy az eredmény éppen ellenkezőleg üt ki, mint a hogy terveztük.

Ezzel a kommaszáló egyetemes olvasótankönyvvel is aligha nem így járna az iskola. A tantárgyak összpontosításából lenne a gyermekek figyelmének szétszóródása, az érdekességre való törekvéből felületesség, s a különféle tananyag számainak összefűzéséből az egyes tárgyak szétfoszladozása; végeredmény: „ex omnibus aliquid, ex toto nihil.”

A ki tapasztalta, hogy a tanító eleven, szabad előadása s kérdezve-kifejtő oktatása mellett mily bágyadt és nehézkes az olvastatással s az olvasottak visszakérdezésével való tanítás, az tudja, hogy a tanító élő beszédjét semmiféle könyv nem pótolhatja. Sőt inkább a tanító érdekes előadása vagy fejtegetése feleslegessé teszi a kézi tankönyv bőbeszédűségét. A tankönyv a tanítás eredménytára, mely emlékeztetőül szolgál a tanulónak. Azt azonban, hogy az egyes tankönyveket, egy terjedelmes olvasókönyv pótolja, s a gyermekek arra utaltassanak, hogy az egyes olvasmánydarabokból készítsenek magoknak kivonatokat, elemi iskolában bizonynyal egy tanító sem fogná sem helyeselni, sem kivihetőnek tartani.

Paal Ferencz.

Gyermek-istentisztelet

A „Család és Iskola“ f. évi egyik számában egy kis közleményt hozott a Sepsi-Szentgyörgyön tartott gyermek-istentiszteletről. E közlemény azt a gondolatot ébresztette fel bennem, hogy elmondjak egyet-mást e tárgyról anynyival inkább, mivel a gyermek-istentisztelet Bodolán, a hol tanítóskodom, már több hónap óta tan gyakoroljuk.

Az eszmét nálunk, a háromszékmegei tanító-testület kézdi-vásárhelyi gyűlésén (1887. nov.) Eötvös Károly Lajos tanfelügyelő úr hozta először szóba. A gyűlés az indítványt elfogadta s egyszersmind felkérte az iskolák előljáróit s a lelkész urakat, hogy pártolják az ügyet. A menyinyiben én megtudhattam, tiszteletes Kiss Lajos úr, Étfalva község papja volt az első, a ki gyermek-istentiszteletet tartott; de nyomban (decemberben) következett utána t. Szabó Ferencz ev. ref. lelkész úr Bodolán, az állami iskolában.

Azóta mint szemtanu sőt egyik tényező gondolkoztam e tárgyról s meggyőződtem, hogy a gyermek-istentisztelet a mi viszonyaink között szükséges, hasznos s igen jelentékeny nevelő eszközzé fejlődhetik, ha a lelkipásztorok, az iskolai hatóságok s a tanítók egyetértve felkarolják.

Nézetem szerint a gyermek-istentisztelet fontosságát bizonyítja, illetőleg annak meghonosítását sürgeti három ok. Nevezhetnök az elsőt talán így: a közerkölciség hanyatlása. Én nem tartozom azok közé, kik a mai rossz világ romlottságai felett kétségbe esve untalan a régi jó világot siratják. Tudom, hogy az úgynevezett régi jó világnak is voltak árnyék oldalai. Azonban nem zárkozhatom el azon tapasztalás elől sem, hogy korunkban a hasznos ismeretek, az általános felvilágosodás mellett, egy csomó nem hasznos ismeret, egy csomó raffineria is hasonló menyinyiségben terjed.

Ha igaz, hogy ma egy 12 éves gyermek több ismerettel, szélesebb látkörrel bír a jobban, mint ezelőtt egy 18, sőt 20 éves ifju, bizony igaz az is, hogy többel bír az a rosszban is. Természetesen, mert az okos ember a rossz dologban is okosabb, mint a nem okos. Azonkívül bizonyos vallásosság iránti közöny, bizonyos okatlan nagyzási mánia is kezdett lábra kapni, szemben az erkölcs törvényeivel. Ma nem ritkaság, hogy a templomba járó embert kinevetik, a becsületes szerény embert együgyűnek tartják. Önként következik tehát, hogy a civilizációt ezektől a szennyektől meg kell tisztítani; hogy azt a jelen és jövő nemzedék között áldásthöző tisztaságában kell terjeszteni. Erre egyik eszköz a gyermek-istentisztelet, mely jó alkalmat ad egy buzgó lelkésznek, hogy kibővítsen azon hittani s erkölestani oktatásokat, melyekben a gyermekeket a vallási órákon részesítette.

A közerkölciségben mutatkozó fogyatkozásokon kívül szükségessé teszi a, gyermek-istentiszteletet a gyer-

meki felfogás csekély foka is. A gyermek a felnőttek számára készített, templomi egyházi beszédből a legtöbb esetben nagyon kevés tanulságot merít, mert nem érti meg. Szókat, mondatokat, képeket, hasonlatokat hall, melyek ismeret körét túlhaladják s ennél fogva reá nézve érdeklél nem bírnak, sőt unalmasak, fárasztók. A templomi istentisztelet rendszeren hosszabb is, mintsem a gyermek figyelme kibírná. A lélek előtt elvonuló zavaros képzetek a hosszas egybangu helytüléssel sokat lerontanak a templomi istentisztelet hatásából s nem alkalmasok arra, hogy a gyermek szívében tiszteletet ébresztszenek azon intézmény iránt, mely ennyi áldozatot és lemondást kíván.

Egy másik ok lenne, a miért a gyermek-istentiszteletet az iskolákba be kellene hozni: a szegénység. Ez az ok fenn áll különösen télen. Ugyanis a mi környünkön a nép gyermekei a szülők szegénysége miatt télen át meglehetősen gyenge ruhában járnak. De ha jobb ruhájok lenne is, a gyermek a hideget mozgás nélkül hosszasan nem állhatja ki. Már pedig télen a templomban hidegben kell ülni, mert nálunk a templom nem fűtik, a mely körülmény a gyermekek egészségét is kockára teheti.

Az eddigiek után a mikéntre nézve is elmondom nézetemet két sorba. Álljon a gyermek-istentisztelet a gyermekek felfogásához mért imádságból, egyházi beszédből és énekből, melyet a gyermekek lehetőleg két, három szólamban énekelnek. Jelenjék meg azon a tanító (tanítók) és az iskola előljáróságának vagy egy tagja; tartásuk egy héten egy, de nagyon ajánlatos kettő, egyik a hét elején, másik a hét végén.

Mi a télen hetenként csak egyszer (pénteken) tartottuk, de ennek is meglátszott jótékony hatása. Jobb kedvvel s több haszonnal tanulták a gyermekek a vallást. Legyen érte köszönet buzgó lelkészünknek!

Mielőtt soraimat bezárnám kijelentem, hogy nem akarom én, hogy a gyermek soha se menjen templomba, mert tudom, hogy a templomi istentiszteletnek is meg van a maga jó oldala. Még kedvezőtlen körülmények között sem tévesztheti el egészen hatását a lélekre azon látvány, hogy Isten előtt ifju és öreg, szegény és gazdag, alacsony sorsu és hatalmas egyaránt leborul.

Épen ezért szeretném, ha a gyermek-istentiszteletet összekötnék a templomi istentisztelettel. Részemről november, december, január, február és márczius hónapokban csakis gyermek-istentiszteletet tartanék; szeptember, október, április, május (junius) havakban templomba vinném a gyermekeket.

Remélem, hogy ha ezen ügyben a tiszt. lelkész urak s a tanítók egyenlően igazi buzgóságot fejtenek ki, minden bizonynyal meg fogják kapni azon jutalmat, hogy terjedni fog a vallásosság s az azzal járó közerkölciség.

Csulak Lajos.

T Á R C Z A.

A kolozsmegyei népoktatásról.

Alig van tárgy, mely magyar hazafira nézve általánosabb érdeklél bírna, mint hazánk népoktatási ügye. Minden adat, tény, mozzanat, a mi hazánk kisebb vagy nagyobb területéről a népnevelés köréből van merítve, egy elemét, egy részletét képezi a bazai közművelődés történetének, melynek fejlődését figyelemmel kísérni, tu-

domásul venni s lehetőleg a nemzet mivelődés-történelmé számára megőrizni olyan kötelesség, mely nem szorítkozik csak a tanítóra, hanem hazafiúi kötelessége mindenkinek, a ki magyar hazánk s nemzetünk jóllétét s boldogságát szíven hordozza.

E szempont vezet bennünket, midőn a Kozma Ferencz kolozsmegyei tanfelügyelő által a megyei közigaz-

gatási bizottság elé terjesztett évnegyedes jelentésből egyet-mást habár töredékesen is éppen e helyen közzé teszünk.

A tanfelügyelő beutazta április és május hónapokban a tekei és mező-örményesi szolgabírói járás minden egyes községét. Ezankivül járt Méréban, Szucsákban, Bácsban, Bonczhidán, Szováthon, Mócson, Báldon, B. Bunyadon és Csucsán, stb. összesen 53 községben.

Az ezen községekben megvizsgált iskolák száma 80. Ezek közül állami 11, községi 2, rom. kath. 3, gör. kath. 44, gör. keleti 3, ev. ref. 11 és ág. hitv. 6. Ezen iskolákban figyelmét nem csak az iskolaházakra, azok felszerelésére és a bennök folyó tanítás eredményére terjesztette ki, hanem mindenütt revideálta az állandóbb természetű statisztikai adatokat és személyesen vette fel az évenként változókat s utasítást adott azok beterjesztése módjára is, hogy tanügyi kimutatása a megye területéről annál pontosabb és megbízhatóbb legyen.

Az iskolázás ezen iskolákban, látogatása alkalmával (április és május hó), kisebb-nagyobb pontossággal még folyamatban volt — s a vizsgálat ideje május közepétől június végéig előirányozva, — kivéve az ev. ref. iskolákat, melyekben a tanítás már husvét előtt, márczius végén be lett szüntetve. Tehát a minimális 8 hónapos tanévből alig artatott ki 5 hónap. Egyedül a tekei iskola képez ezek közül kivételt, hol még ápril 21-én folyamatban volt a tanítás.

A tanítást és tanrendszert illetőleg a felekezeti iskolák, az ágostaiak kivételével, mindnyájan komoly kifogás alá esnek, a menyinyiben a népoktatási törvény által rendelt 6 osztályból, ma e törvény alkotásának 20-ik évében is csupán 2—3 osztály van náluk beállítva. Ugy hogy nagy és kis gyerekek együtt tanulnak könnyű és nehezebb tantárgyakat, a mi módszertani legyőzhetetlen nehézségeket támaszt tanító- és tanítványra nézve egyformán. A siker így nagyon hiányos és némely tantárgyak egészen elmellőzöttek vagy csak igen felületesen tárgyalatnak.

A foglalkozás nagy része a tanítók képzetlenségében rejlik. Nem az oklevél tekintetében, mert azzal már, egy-két kivétellel mindenik bír; hanem e tanítók tudásának és módszertani jártasságának azon alacsony fokát illetőleg, a mely képtelenné tesz valamely rendszeres tanításra. Legnagyobb része még a népiskolai tantervet sem ismeri, sem az államit, sem saját felekezetét.

Nem vezetik a szükséges rendtartási könyveket. Felvételi napló, osztályzati anyakönyv sehol sincs, mely utóbbi nélkül, felsőbb iskolákba menő tanulóknak csak egy találmra, emlékezetből adnak bizonyítványt. Felvételi napló nélkül pedig mindig ingadozó a tényleg iskolabajárók számának a kimutatása, a mi pedig a népiskolai statisztikánál igen nevezetes tényező.

A tanhelyiségeket és azok felszerelését illetőleg kiemelendők a román ajku hitközségek, mint a melyek a tekei és mező-örményesi járás területén, utóbbi időben legtöbbet aldoztak iskoláik jó karba hozására. Egész hosszú sora mutatható fel az újabb időben épült, czélszerű iskolaházaknak, úgy hogy szinte bámulást és tiszteletet ébreszt maga iránt: mily készséggel veti alá magát e nép az e czélből reá rótt terheknek (5, 10, 15 frt. családonként).

Nagymérvű kifogás alá esnek, mint tanítási czélra egészen alkalmatlan iskolaházak, a következők: az orosz-fái ev. ref. és gör. kath.-, a szász erkedi gör. kath. a budurlói gör. kath.; melynek földes padlóján a befolyó víz

mély sárt képez, a harasztosi gör. kath., melynek termében borju volt bekötte (pedig e rossz hírű falunak jó iskolázásra volna szüksége), a k.-fülpei ev. ref.-, a dedrádi ág. hitv.-, a tekei ev. ref. iskolák. Ezek egy részénél előkészület van téve új isk. ház építésére, más részénél pedig a helyi illetékes előjáráságot figyelmeztette a tanfelügyelő a szükséges teendőkre.

Iskolaház nincs a barátfalvi-, sz.-bányiezei-, kozmatelki-, szokoli gör. kath., n.-idai gör. keleti s a m.-ujlaki, septéri ev. ref. hitközségekben. A két utóbbiban nem is folyó iskolázás, miről az illetékes püspökségnek szóbeli jelentést tett a tanfelügyelő, kapcsolatban más iskolákra vonatkozó észrevételeivel.

Szintügy figyelmeztette a helyszínen az illetékes hatóságokat czélszerű szükségszékek berendezésére, mint a melyek több helyen vagy egészen hiányoznak, vagy pedig egyetlen ülésel bírnak az összes fiu- és leánygyermek számára.

A mi a nemzetiségi tannyelvű iskolákban a magyarnyelv tanítását illeti. erre a képesség a legtöbb iskolánál meg van, miután a tanítók legnagyobb része többé-kevésbé bírja a magyarnyelvet. Kivételt csupán a szász-ludvégi és n.-idai ág. hitv s az orosz-fái, budurlói, köbölküti és kis-czégi gör. kath. tanító képez.

A magyarnyelv tanítása a szász iskolákban rendszeresen és jó eredménnyel foly. A román ajku iskolák nagy része azonban nem nagy odaadást tanúsít e tekintetben, úgy hogy a siker a legtöbb helyt még csak igen kezdetlegesnek mondható, a mit részben a tankönyvek hiányának is tulajdoníthatni.

Az iskolák mellé rendelt faiskolával bírnak és azt rendeltetésére használják: a szász iskolák mindnyájan, a magyarok közül a csuesai, b.-hunyadi, mócsi és szováthi állami iskolák és a tekei ev. ref. iskola, melynek tanítója e téren különös elismerést érdemel, továbbá a tekei, sz.-aknai, n. nyulasi, ó. ujfalusi, m.-örményesi, lomperdi, m.-szilvási gör. kath. és a tekei rom. kath. iskola.

A felsorolt hiányok pótlására, névszerint a gör. kath. és gör. keleti iskoláknál a rendtartási könyvek vezetésére s a magyarnyelvnek jobb móddal való tanítására a gör. kath. és gör. keleti egyházi főhatóságokat felszólítani, a közíg. bizottság. a tanfelügyelő jelentése folytán a nagymlt. vallás- és közokt. minisztert felkérte. Az iskolai épületek pótlására, berendezésére és a tanév pontosabb kitartására az ev. ref. és rom. kath. egyh. főhatóságot egyelőre a tanfelügyelő már felbírta.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsmegyei tanító-testület központi köre f. hó 16-án délelőtt megtartotta évi második gyűlését a tanító-nőképzéde helyiségében. Elnökölt dr. Lázár Gyula, jegyzett Váradai Albert.

A tárgysorozat rendjén 8—9 óráig Benedek Samu bemutatva a hangjegy szerint való énektanítást az áll. tanítókép. 5 koroszt. gyak. iskolájában.

Az első és második korosztálybeliek már folyékonyan olvassák s éneklük a hangjegyeket két vonairól, hat hangkörben; ismerik az egész, fél, negyed és nyolczad hangjegyeket. Most a pontos hangjegyet ismerték meg; gyakorlás végett előfordultak az ismétlőjegyek is, melyek közül az elsőt vizsgálónak, az ennek megfelelőt visszatérítőnek nevezik a gyermekek. A 3., 4. 5. osztályoknak magánfoglalkozásul az volt feladva, hogy irjanak le egy két-szólamu dalt, két külön álló falitábláról, melyek közül egyikre a dal szopránja, a másikkra áltja volt leköltázva.

A kótát a táblákra egy gyermek írta fel egy dalgtyjteményes könyvből, melyből a szoprán és ált. szolamokat ő választotta ki s úgy írta külön mindeniket egy-egy táblára.

Ezt az éneket a gyermekek azelőtt nem látták soha. Most az volt a feladat, hogy kótázzák le mugoknak s gondolkozzanak róla, mert el fogják énekelni. E végre a tanító két csoportra osztotta a gyermekeket, hogy mindenik csoport a maga szolamát kótázza le s gondolja át.

Mikor a tanító az első és második osztály tanítását bevégezte, ezeknek magánfoglalkozásul azt adta fel, hogy kótázzanak le a Bartalus-féle éneklő-ábécéből két sort palatábláikra.

Ezután elment a 3., 4., 5-dik korosztálybeliekhez, el-énekellette velök külön mindenik csoporttal a maga szolamát s mikor látta, hogy jól megy, együttesen énekellette s gyakorolta be mind a két csoportot. Az éneklés szöveg nélkül a hangjegyek megnevezésével történt. Azután énekeltetett más dalt is két-szolamban gyakorlásul.

Végül számbavette a két alsóbb korosztály kótázását s bezárta a tanórát imádsággal, a hogy kezdte volt.

Benedek módszerének lényege abban áll, hogy a legparányibb részletekig felaprózza tárgyát, s önállásra vezet tanítványait, kiket nemcsak a kótázásra megtanít, hanem arra is rászoktat, hogy a vonalakat magok húzzák magoknak.

Magyarázata könnyen érthető, szabatos, határozott s érezteti, hogy a magyarázó e tárggyal kedvvel foglalkozik.

A bizottság tagjai megtekintették a gyermekek kótázását s azt igen csinosnak találták. Az egész tanításból meggyőződtek, hogy a hangjegy tanítás biztos kézben szép eredményt mutathat fel s ennél fogva a bizottság a tanítást egyhangulag teljesen sikerültnek nyilvánította.

A tulajdonképeni gyűlést 10 órakor nyitotta meg az elnök egy csinos beszéddel, melyben egyebek közt tudatta, hogy Gönczy államtitkár szívesen s köszönettel fogadta tanítótestületünk tisztelgését s viszonzásul szíves üdvözlését küldi tanítótestületünknek. A továbbiakban felhívta az elnök a kört, hogy gondolkozzék valami utról-módról, a melyen a kör működését mentől élénkebbé, eredményesebbé lehetne tenni. Az éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó után Schwarzel Ádel olvasta fel „Képek az iskolai nevelés köréből” című naplószerű rajzát. A felolvasó több példában ügyesen mutatja be, hogy miképen szokott ő növendékeire nevelőleg hatni. E tanulságos felolvasást adni fogjuk.

A már említett nyilvános tanításról Vadas Zsuzsika tette meg a jelentést. Majd Benedek Samu értekezett e tételről: „A hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye a népiskolában?”

Az értekező több lélektani és saját tapasztalásából merített bizonyítékot hoz fel a mellett, hogy a hangjegy szerint való tanítás előnyösebb, mint a hallás után való tanítás. Ez okból a kérdésre azt feleli, hogy a népiskolában a hangjegy szerint való tanítást kell alkalmazni. — Értekezését közölni fogjuk.

A gyűlés több oldalról megvitatta a kérdést s határozatilag kimondotta, hogy a hangjegy szerinti tanítást tökéletesebbnek, fejlődésre képesebbnek tartja a hallás utáni tanításnál, s visszafelé menésnek tartaná, ha a kótát a népiskolából kiküszöbölnék.

A hangjegyek szerint való tanítást tehát alkalmazni kell az elemi népiskolában, még pedig mindjárt az első osztályon kezdve.

A mellette felhozott főbb bizonyítékok a következők. A hangjegy szerinti tanítás több irányban foglalkoztatja s fejlesztja a gyermek tehetségeit, a mennyiben dolgot ad a fülnek, szemnek sőt a tapintó érzéknek az ütemverés és a hangjegyek kezűgyesítő leírása által. Önállásra vezet a gyermeket,

míg a hallás utáni tanítás csak gépies utánzásra szoktat. A hangjegyek megismerése olyan alapot tesz le a lélekben, melynek a gyermek későbbben is hasznát veheti; a hallás utáni tanulás eredménye mulékony, hamar eltörlődik az idő által.

Az első s második osztályban a hangjegyek tanulásának az a haszna is van osztatlan iskolában, hogy magánfoglalkozásra tárgyat ad a gyermekeknek előbb, mintsem betűket írni tudna. Csak a hangjegy szerint való tanítás adja meg az alkalmat arra, hogy egyfelől a tanító a gyermek netalán létező zenei tehetségét felismerje, másfelől a tanuló tudatára ébredjen a benne rejlő képességnek s kedvet kapjon az ének-és zenetanulásra. Senki sem tudhatja előre, vajjon nem válik-e kitünő művész egyik vagy másik elemi iskolai növendékből.

A tanítók feladata, hogy a népből a mennyire lehetséges dalköröket alkossanak. Ezt csak úgy remélhetik maradandó sikerrel kivihetni, ha a népiskolában már megkezdik a kóta tanítást.

Hogy a hangjegy szerinti tanítás a czélnak megfelelő biztos eszköz az énektanításra, nemcsak Európa több művelt államának iskolái bizonyítják, hanem tudjuk onnan is, mert egynehány iskolában s a többek közt a helybeli képezde gyakorló iskolájában is ezen módszer szerint tanulják a gyermekek az éneket.

A tőle való idegenkedés csak onnan származik, hogy nálunk még nincs elterjedve, sokan nem tudják s nem tudnak vele bántani. A hangoztatástól s írva-olvasástól is többen féltek eleinte.

A tárgy nehézségéből nem lehet ellene érvet felhozni, mert az elenyészik, mihelyt a tanító az anyagot kellően felaprózza.

Az az ellenvetés, mintha a rendszeres kóta szerinti tanítás akadályozná a gyermeki kedély szabad nyilvánulását s összeszorítaná természetes érzelem-világát elesik, ha meggondoljuk, hogy hat hangot nagyon hamar megtanulnak a gyermekek s hatos hangkörben már elég dalt lehet énekelni. Egyébiránt ezen módszer nem tiltja meg, hogy a gyermek iskolán kívül valamely éneket maga erején hallás után megtanuljon, ha kedve van reá. A beszéd-és értelemgyakorlat s a hangoztatás is tagokra szaggatja a tanítás ideje alatt a beszédet; de ezzel nem gátolja a gyermeket abban, hogy gondolatait pajtásaival a maga módja szerint addig is közölje, míg a szabatos beszélgetési módot elsajátíthatná.

Szóba jött, hogy a hallás utáni tanításnak az a haszna van, hogy a gyermek hangkörét tágitja s a tanító ezen uton több dalt taníthat meg. Azonban erre az volt a felelet, hogy a hangkör tágitásra elég alkalmat nyújt a skála gyakorlása; éneket pedig megtanítani e módszer szerint még többe lehet, mint hallás után, ha csakugyan az lenne a czél, hogy menél több dalt tanítsunk meg s nem inkább az, hogy a mit tanítunk, alaposan tanítsuk. Az sem okoz semmi bajt, hogy a népiskolából kikerültek úgy sem vihetnek ki a kótáismeretből annyit, hogy a kótából első látásra elénekeljenek valamely éneket. Ez a czél nem is tartozik a népiskola keretébe. Azonban annyit megtanulhatnak a népiskolában, hogy a kótát mint emlékeztető eszközt használják, valahányszor vagy azért válik ez szükségessé, mert az illető elfelejtette már a dallamot; vagy azért van szükség hangjegyekre, mert egy több szolamu éneken az illetőnek a második, harmadik, vagy negyedik hangot kell énekelnie, a mi mindig könnyebben kihull az emlékezetből. Felhozták ellene, hogy tanítóink közül sokan nem tudnak a hangjegyek tanításához s e módszer lélekölő s rendkívül fárasztó, gyötrelmes lehet olyan ember kezében, a ki vele bántani nem tud. Erre a hangjegy-pártolók azt felelték, hogy nincs olyan módszer aföldön, a mely egy rossz tanító kezében károsná ne válhatnék. Nem a hangjegy szerinti módszert kell tehát elvetni, hanem arra kell törekedni, hogy

a tanítók olyan képzettséggel menjenek ki, hogy ezen helyes módszert alkalmazni tudják.

Ezek azon főbb bizonyítékok, melyek alapján köri gyűlésünk többsége a hangjegy szerinti tanítás mellett nyilatkozott a felvetett kérdésben.

Hallottunk hangokat arra nézve is, hogy jó volna a képezdebe való felvételnél szigorubban ügyelni arra, hogy csak olyan növendék induljon a néptanítói pályára, a ki az énekhez és zenéhez tehetséggel bír. De erre a gyűlés nem reflectált.

Egyik tagtársunk melegen ajánlotta, hogy a hangjegyek helyett használják a tanítók a Chevé rendszere szerint a számokat; de ez további megvitatás nélkül elhangzott. Hasonló sorsban részesült azon észrevétel, hogy tekintve, hogy az első osztályban már van egy nehéz tárgy megkezdve, u. m. az írva-olvasás, melynek magának is sok gyakorlásra van szüksége; jó lenne talán egy olyan középútat választani, hogy az első és második korosztályban történjék a tanítás hallás után s csak a harmadik korosztályban vegye kezdetét a hangjegy szerinti való tanítás, a mit az a körülmény is ajánlatossá tehetne, hogy a gyermek fordítsa egész figyelmét az írás gyakorlásra. Ha a kótát egyszerre kezdi a betűk írásának tanulásával, meglehet, hogy inkább gyakorolja magát a kóta rajzolásban, mely neki mégis könnyebben jó, mintsem a betűk írásában, a miből aztán az írás-tanulás elébe akadály gördül. A többség maradt a véleménye mellett.

Az elnök által felvetett kérdés, hogy vajjon miképen lehetne a kör működésébe több pezsgést és elevenséget hozni létre, az idő előhaladottsága miatt nem került tárgyalás alá.

I R O D A L O M.

Számvetési gyakorlókönyv (három füzetben, II—IV. osztály számára); **számvetési példatár** (négy füzetben II—VI. osztály számára) I—VII. kiadásban, vidéki, városi s más községi iskolák számára. Írta: *Faludi (Fuchs) János* fővárosi tanító. Budapest, 1884—1887.

A mű — mint címe mutatja — nagy közönségnek van szánva s a kiadásokból I—VII-ből láthatólag, Faludi szerző úr célját három rövid év alatt el is érte. Könyvének címét e különböző kiadások alatt megváltoztatni jónak látván, a — kezdetben — gyakorlókönyvből, számvetési példatár lett; e cím változtatást ugyan sem a füzetekben levő rendszer, sem szerző módszere nem igazolja s így az inkább csak ötletszerűnek látszik; különben is mindkét cím ugyanazon fogalomnak felel meg: a címváltoztatás okának tovább fűrkészésén könnyen túltehetjük magunkat. Azt azonban csakugyan nem lehet érteni, hogy ugyanazon II-ik kiadásban miként fordulhat elő „gyakorló könyv III-ik osztály, és példatár V-ik osztály számára“, ha ezen két című füzetek eredetileg külön célra nem lettek volna szerkesztve. A két mű azonban egymástól semmiben sem különböztetve s ez a számtanítás alsó fokánál indokolt is lévén, szem előtt tartva a példatár négy füzetét: azokra megjegyzéseimet a következőkben teszem meg.

I. A szerző példatára egészen a miniszteri szabályrendelet és a népiskolai törvény által meghatározott keretben mozog. Tárgyait a III-ik osztályban az 1000-ig, a IV-ik osztályban az 1000-en felüli számkörből, az V-ik osztályban a közönséges és tizedes törtek, a VI-ik osztályban az olasz és hármas szabály, kamatszámítás és társaság szabály stb. köréből választja.

II. A példákat szóval és írásban tárgyalja; amazokat tárgyi magyarázatok előbeocsátása mellett közli, azután a megfejtendő feladatokat sorolja föl.

III. A feladatok — úgy szóban mint írásban — lépcsőzetesen emelkednek, kisebb számokról nagyobbakra. A

feladatok tárgyai az élet különböző viszonyait, a tanulók ismeretköréhez mérten kellőleg ölelik fel s a különböző nemű számtani anyagok megvilágosítása, a füzetek terjedelme és árához mérten, elég számos példával van illusztrálva.

IV. A szóbeli példák szófűzése helyes, könnyen érthető szerkezettel van előadva s a példák tárgyaiknál fogva egyaránt érdeket és figyelmet keltenek.

Ezen felsorolt okoknál fogva ezen példatárt a tanító kezében használhatónak tartom. Azonban megjegyzem, hogy hiba lenne, ha a tanító a gyermekekkel megvétetné s mint kézikönyvet alkalmazná.

Deák József.

Népiskolai olvasmányok a gazdasági chemia köréből. Francziából Fabre H. utánolgozta *Valló Vilmos*. Budapest, 1888. 29 leczkében. Ára 60 kr. — Ezen műről Than Károly egyet. tanár a „Természettud. Közlöny“ 1888. április havi füzetében következőképp nyilatkozik: „Ez a címé egy valóban remek kis munkának, melyre a Termud. Közl. olvasóit figyelmeztetni szeretném, hogy olvassák el, gyönyörködjenek benne s terjeszszék el országszerte ezer és ezer példányban. E művecske didaktikai szempontból is páratlanul sikerültnek mondható. A má-különböen oly annyira száraz tárgyat a mindennapi életnek a gyermekekre nézve érdekes részével, tanulságos és erkölcsi elbeszélésekkel, eleven leírással oly vonzóvá tudja tenni, hogy ebből a szempontból a maga nemében valóságos remek műnek nevezhető. Az anyag tapintatos megválasztása, a könnyen érthető s épenséggel nem fárasztó sőt érdeket keltő modor kiválóan jó oldala e könyvnek.“

Beküldetett: „Eredeti Magyar Daltár.“ Énekhangra zongora kísérettel szerkeszti és kiadja *Hoós János* dévai állami tanítóképezde zenetanár. Egész évre 4 frt, félévre (6 füzet) 2 frt. Egyes szám ára 60 kr.; kettős szám 1 frt.

A magyar írási betűk szemléltetése és ütemezésének kézikönyve Általános alapos oktatásra és gyakorlati használatra írta és autographálta: *Juhász Péter tanító*. Szerző sajátja. Ára 1 frt. Budapest, Aigner Lajos bizománya.

Ugyanezen szerzőtől: Ütemirási minta lapok. II. kiadás. Ára egy teljes füzetnek (1—12 sz.) 20 kr. Ugyanez németben is megjelent (1—12 szám) 20 kr. Fischel Fülöp könyv-, mű és zenemű-kereskedő kiadása Nagy-Kanizsán.

Számoló kockák használata a népiskolai számtan tanításnál. (Számítási vezérkönyv.) I-II. osztály tananyaga. Írta Józsa Sándor tanító Gyergyó-Ditró. Ára 1 frt 40 kr. Szerző sajátja. E művet már több iskolánál alkalmazták. Benne az anyag gyakorlatilag van feldolgozva; új számoló állvány is szerepel benne. A szemléltetési mód, a tanrendszer, mely itt látható, egyebütt nem található fel. Felhívjuk rá a figyelmet.

Beküldetett: A szabadkőművesség lényege, alapelvei, történeti fejlődése, szervezete és feladatai különös tekintettel hazai viszonyainkra.

Megjelent: „Kala u z a népiskolai nevelő-oktatás terén“ cz. folyóirat 2-ik füzeté Szerkeszti és kiadja: *Regéczy József*, tk. igazgató-tanár. Az érdekes füzetnek tartalma: *Herbart* és követői, *Regéczy Józseftől*. A földrajz tanítás módszereinek kritikája, *Boromisza Istvántól*. *Külföld*. Dr. *Walter Gyulától*. *Népiskolai okirattár*. A szomolányi kántortanítók javadalmazása a 17. és 18. században, *Sándorfy Nándortól*. *Könyv-szemle*. *Vegyesek*. Megjelenik negyed éves füzetekben Nagyszombatban, ára egész évre 2 frt.

V E G Y E S E K

— *Ugy ezen, mint a múlt évi hátralekös előfizetési pénzek beküldését tisztelettel kérjük.*

— A kolozsvári kereskedelmi akadémiában e f. évi június 21—28-ig tartó érettségi vizsgálatra miniszteri biztósul, a vallás- és közokt. miniszter Kozma Ferenc kir. tanfelügyelőt küldte ki.

— Nyugdíjazás. Pap László volt szász-fenesi gör. kath. tanító özvegye, a maga és három kiskorú gyermeke részére az orsz. tanítói nyugdíj-intézetből 159 frt. évi segélypénzt nyert.

— Kántori fizetések felhajtása. A vall.- és közokt. m. kir. miniszter f. hó 1-ről 11649. sz. alatt elrendeli, hogy a kántor-tanítóknak nemcsak tanítói, hanem kántori fizetés hátralekosaik is közigazgatási végrehajtás útján szedendők fel, illetékes megtalálásra.

— A néh. Horváth Paola leánynevelő intézetében a tanításnak e f. tanév végeig való vezetésére engedélyt nyert özv. Incze Ferenczné, ki az intézet-tulajdonos életében a tanításban segédkezett.

— Irásbeli dolgozatok a felső nép- és polgári leányiskolákban. A vall.- és közokt. m. kir. miniszter f. évi május hó 2-ről 2195. sz. a rendeletet bocsátott ki a kir. tanfelügyelőkhöz a felső nép- és polgári leányiskolákban az írásbeli dolgozatoknak gondosabb vezetése és felülvizsgálása tekintetéből. A múlt évben az áll. tanítónőképezdekkbe felvételért folyamodott és írásbeli vizsgálatot tett tanulók 200 drb. magyar nyelvi és számtani dolgozatát a közoktatási tanács megbírálta, melynek eredménye a lehető kedvezőlenebb. Számos leányiskolákban az évi osztályzatok osztogatásában túlenyheség mutatkozik, több iskolában pedig a tanítás túlnyomóan szóbeli és elméleti volta és a gyakorlás hiánya azon okok, melyek nem engednek elég időt fordítani az írásbeli dolgozatokra. Elszomorító és igen feltűnő a rendességnek, csinoságnak, a szép- és helyesírásnak hiánya. Most nem nevezi meg a miniszter azon iskolákat, melyek ily készületlenül bocsátják ki növendékeiket, egyszerűen rámutat a módokra, melyek által ennek javítása eszközölhető. Öt kiválóbb eljárási elvet ajánl figyelembe a min. az írásbeli dolgozatok készítésénél és kijavításánál. Az írásb. dolgozat legyen a tanításnak gondosan elkészített eredménye. Legyen a dolgozat csinos, rendezés és szép. A hibákat a tanulók fedezzék fel és javítsák ki. A tanító a dolgozatokban előforduló hibákról készítsen lajstromot önmaga számára s azokat beszélje meg osztályával a dolgozat kiosztása előtt. Némely iskolában még mindig szokásban van a jegyzetekből való tanulás; a folytonos jegyzet készítés pedig meleggáya a helyesírási és nyelvtani botlásoknak, ezek mellőztessenek.

— Wilmos császár és a testgyakorlás. Ha uralkodó tudta becsülni a tornázás értékét és jelentőségét, Wilmos császár bizonyosan tudta. Ifjú korában ő maga is kitűnt nem csekély testi ügyességgel; különösen a távolság ugrásban volt kiváló, mint alkalomszerűleg maga is elmondta. Berlinben a királyi közp. torna-intézetet gyakran meg szokta látogatni s minden alkalommal érdekeltnek mutatkozott a testgyakorlás művészete iránt. Berlinnek két utcáját (Jahn-, Friesen-strasse) kiváló tornászokról nevezette el. Még három évvel ezelőtt is szíves köszönettel s azzal az óhajjal viszonzta a német torna-egylet üdvözlését: „hogy a német tornászokat, mint nemzet önvédelemre alkalmas voltának fejlesztő telepe, fejlődésében haladjon ezután is folyvást előre!”

— Jégpályák az iskolák udvarán. A „Hbg. Corr.” után írja a „Zeitschrift für Schullygiene.” A müncheni városi hatóság ezen a télen is készítettett és tartott fenn jégpályát a város költségén minden olyan népiskolánál, a mely-

nek udvara van. A korcsolyázó gyermekek ingyenes használatára. Nagyon kívánatos volna, hogy ezt a példát másutt is utánozzák. Sok helyről méltán panaszkodják, hogy a meglévő jégpályákat egyesek vagy egyletek foglalják le s gyakran nem csekély díjért bocsátják rá a mozogni vágyó s szabad levegőben hiányt szenvedő ifjúságot. Nagyon méltányos dolog a jég örömeit a kevésbé vagyonosoknak is elérhetőkké tenni.

— A kolozsmegyei tanítótestület „gyalu-nádasmenti köre” május 12-én tartotta meg évi II. gyűlését Szucsákban. Nyilvános tanítást tartott Kabós Emma szucsáki áll. tanítónő a III. osztályban a földrajzból. A tanítást sikerültnek nyilvánították. Felolvasást tartott Póczi Gyula: „Az irva-olvasásról” Bitai György: „A posta-takarékpenztár kezeléséről a népiskolában” és Földes Károly: „A népiskolai nyelvtan-tanításról.”

— A hülyék nevelő- és ápolóintézetében, melyet állami és községi segélylyel Frim Jakab tart fen Budapesten, az intézet 7-ik értesítője szerint: az intézetnek 2 év előtt volt 22 növendéke, jelenlegi létszáma 53, — ezek közül fiu 40, leány 13. Közülök beszélni tud 43, nem tud 10, ezek közül 2 siketnéma. A beszédet érti 47, nem érti 6. Írni olvasni tud 29. Egyedül eszik 49, étetni kell 4-et. Felöltözködni és levetkőzni tud 45, csak vetkőződni 2. Se felöltözködni se vetkőződni nem tud 6. Házi munkával és kertészettel foglalkozik 15, női kézimunkával 8. Egyáltalán nem foglalkozik 6. — Az intézetnek ujonnan emelt épületét e hó 13-án avatták fel, egyszersmind leplezték az intézet főbejáratával szemben levő fülkében elhelyezett mellszobrát Trefort Ágoston vallás- és közokt. miniszternek, ki az intézetet kiváló pártfogásban és támogatásban részesíti.

— A „Háromszékmegyei tanító-testület” évi közgyűlésevel kapcsolatosan Gönczy-ünnepélyt rendezett e hó 15-én és 16-án Sepsi-Szent-Györgyön, a vígadó helyiségében. A dísz-gyűlést 15-én M. Székely János elnök nyitotta meg Gönczy Pál érdemeit méltató beszédet Eötvös K. Lajos tanfel. tartott. Ezután Gyöngyösi István tette meg jelentését „a magyar foglalkoztató nevelés-oktatásmód” cz. tétel pályázatának eredményéről. Az 5 pályamű közül a jutalmat Vajna Mihály kovásznai községi tanító nyerte el. Az alkalmi ódára kihirdetett pályázaton szintén Vajna Mihály volt nyertes. Lukács László elszavalta dicséretet nyert alkalmi ódáját, ezzel az ünnepély véget ért. A város délben díszebédet adott a tanító-testületnek s vendégeinek. Május 16-án folytatódott a közgyűlés, melyen tiszteletbeli tagjaivá választotta a tanító-testület Gönczy Pál államtitkárt és br. Apor Gábor alispánt, tiszteletbeli elnökké pedig Eötvös K. Lajos kir. tanfelügyelőt.

— A japáni iskola-tanács 10 éves jelentését tette közzé, melyből kitűnik, hogy ott gyermekkertek, elemi iskolák, vak- és siketnéma intézetek állítottak fel, sőt még a felsőbb leányiskola sem hiányzik. Orvosok, jogászok, földmülők, kereskedők, mérnökök és philologok szakiskolájáról is tesz említést, ugyszintén középiskolákat, tornatanítói-intézetet, valamint zene-iskolákat is sorol elő. A Tokióban levő egyetem a mi egyetemeink felszerelését mutatja. Mindezen intézeteket körülbelül 3 millió férfi- és nőtanuló látogatja.

— Tanítók továbbképzése. A zürichi tanító-testület ez év elején „gyakorlati módszer” czímű egyetemet állított fel. Minden második szombaton gyűlést tartanak. A tagok kötelesek a már előre megállapított tételre elkészülni és sorshuzás jelöli ki az előadót.

TARTALOM: Mai nevelési rendszerünk két nevezetes hibája. — Faluvegi Albert. — Az iskolai olvasókönyv. (Vége.) Paul Ferencz. — Gyermekek-istentisztelet. Csulak Lajos. — Tárca: A kolozsmegyei népoktatásról. — Egyesületi élet. — Irodalom. Deák József. — Vegyesek.